

INTEGRACIJA ETIKE IN VREDNOT V VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE / Irena Mušič, diplomirana

vzgojiteljica / Vrtec Antona Medveda Kamnik

Vrednote so vodila, s katerimi uravnavamo naša življenja in medsebojne odnose. Zato lahko le z vrednotami in etičnimi standardi ustvarjamo trajno, stabilno, uspešno in srečno družbo. Številni negativni vplivi današnje družbe vzbujajo dvom, strah in nas silijo k razmišljanju, kam so se izgubile vrednote in kako jih znova poiskati in se jih učiti. Brez vrednot in morale namreč ni vzgoje niti značaja. Prva naloga pri tem je, da pričnemo učinkovito, usmerjeno in zavestno integracijo etičnih vsebin in vrednot v vzgojo in izobraževanje. To pa kliče po novem načinu dela z otroki in prilagajanje vsebin.

UVOD

Evropsko ogrodje etike in vrednot je dokument, ki ga je oblikoval Inštitut za etiko in vrednote in temelji na evropski zgodovinski, kulturni in civilizacijski tradiciji in sodobnih modelih vrednot. Naslanja se na Berlinsko deklaracijo 2007, ki v ospredje postavlja univerzalne vrednote. Po tem modelu je cilj vzpostavljanje stabilne družbe prihodnosti, družbe modrosti, ki vključuje osebno blagostanje, srečo in življenjski

smisel. To lahko dosežemo z 10 vrednotnimi domenami, pri katerih vsaka vključuje reprezentativne vrednote:

- *humanost*: svoboda, ljubezen, človeško dostojanstvo, strpnost, dobrota, prijaznost, osebna rast, optimizem, napredek;
- *skrb za sočloveka*: vzajemno spoštovanje, enakopravnost spolov, partnerstvo, skrb za otroke, starejše in osebe s posebnimi potrebami,

družinska sreča, harmonija med generacijami, solidarnost;

- *integriteta*: poštenost, vztrajnost, vitalnost, skupna odgovornost, samodisciplina;
- *pravičnost*: spoštovanje prava, nepristranskost, človekove pravice, enakopravnost, varnost, aktivno državljanstvo;
- *univerzalizem*: mir, enakost, kulturni pluralizem, spoštovanje različ-

nosti in drugačnosti, skromnost, odpuščanje;

- *kultura*: spoštovanje lepote, umetnost in kultura, svetovni nazor/religija, spoštovanje vzgoje in drugih pridobitev človeške civilizacije;
- *tradicija*: spoštovanje tradicije, spoštovanje staršev in družine, lojalnost, domoljubje, marljivost, olika;
- *delo in ustvarjalnost*: radovednost, kritično mišljenje, odličnost, podjetništvo, delovna etika, participacija, organizacijsko državljanstvo, ekonomsko-finančna odgovornost, skrb za okolje;
- *znanje in modrost*: resnica, razumnost, perspektiva, odgovornost, ljubezen do učenja in znanja, zmernost;
- *življenje, narava in zdravje*: spoštovanje življenja, spoštovanje narave in okolja, zdravje, bioetične vrednote.

Z vrednotami in etičnimi standardi se povezuje naša osebnost, značajske lastnosti in vrline, to pa so prav tiste lastnosti, ki jih najbolj cenimo in ki se najtesneje povezujejo z etiko, moralno, vrednotami. Seveda pa se je pomembno zavedati, da prav vzgoja in izobraževanje v veliki meri vplivata na razvoj teh lastnosti pri posamezniku. Zato je nujno potrebno, da so vrednote prisotne in integrirane v sodobno vzgojo. Že Martin Luther King je dejal: »Razum in znanje nista dovolj. Intelekt in značaj – to je cilj prave vzgoje.«

PRI NAS

V Vrtcu Antona Medveda Kamnik smo se vključili v program *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju* že v letu 2013. V treh letih bomo s sodelovanjem z Inštitutom za etiko in vrednote Jože Trontelj preko vseh 10 modulov spoznali vrednote in z različnimi metodami spodbujali, razvijali in krepili

zavest otrok in njihove sposobnosti za ustrezno obnašanje. V nadaljevanju izpostavim primere dobre prakse, ki smo jih v okviru posameznega modula izvedli v naši skupini, kjer so otroci stari 2–4 leta.

ZNANJE IN MODROST

Inteligentnost pomeni, da znamo reševati probleme, modrost pomeni, da vemo, katere probleme je treba reševati.

Anders Sandberg

V tem modulu smo odkrivali resnico ob pravljici *Volk in sedem kozličkov*, razmišljali o pregovoru *Laž ima kratke noge* in spoznali, kakšne so posledice neresnice.

Miselna odprtost in ljubezen do učenja in znanja se kažeta v sprejemanju novega, nepoznanega in drugačnega. Mi smo to izkoristili naključno na sprehodu in spoznali, zakaj na travniku

spomladi smrdi in zakaj je gnojenje sploh potrebno.

Razumnost je v tem, da predvidimo posledice.

Norma Consins

Spraševali smo se, ali so kozlički ravнали razumno, ko so v hišo spustili volka? Ali so ravnali prav? Kaj smo se naučili? Ali mi ravnamo prav v določeni situaciji? Ena od deklic je o razumnosti dejala takole: *»Razumno je, da bratcu posodim igrače.«* Sodelovali so tudi starši in se z otroki doma pogovarjali. Ko je deklica prišla v vrtec, je rekla: *»Razumno je, da se mamica in oči igrata tudi s sestrico, ne samo z mano.«*

Perspektiva je rezultat znanja in izkušenj. Ko sem pokazala sliko, je vsak otrok videl nekaj drugega. Eni so videli laboda, drugi most, nekateri, vodo, ka-

menčke, spet drugi so se spomnili, kje so bili in so dogodek podoživljali.

O odgovornosti je neki deček dejal: *»Odgovorno je skrbeti za morske prašičke.«* Deklica pa je razmišljala takole: *»Odgovorno se je učiti.«* Mi pa smo vsi skupaj odgovorno skrbeli za rastline, ki smo jih podarili mamicam.

V okviru tega modula smo gostili vzornika, mamico in očka, ki sta nam predstavila glasbena instrumenta saksofon in rog. Film je objavljen na YouTubeu pod oznako *Znanje in modrost – Življenje z glasbo*.

V naši enoti smo si v delu hodnika sami uredili knjižnico. Vsak otrok je prinesel eno knjigo od doma, mi pa smo jo podpisali in dali v našo knjižnico. Vsakemu otroku smo naredili izkaznico in tako smo vsak dan lahko prihajali v knjižnico, si knjige izbirali,

jih ogledovali, si jih izposojali. Prebrali smo zgodbe, ogledovali slike, se pogovarjali, kaj novega spoznali in se naučili, kako se lepo ravna s knjigo. Seveda je vsak za svojo knjigo moral tudi skrbeti, da se kam ne založi. Na izkaznicah je namreč pisalo, katero slikanico si je kdo izposodil.

Otroci so bili nad tem zelo navdušeni in so že vnaprej spraševali, kdaj gremo spet v knjižnico. Všeč pa so jim bile tudi izkaznice. Ker smo jih označili z otrokovo fotografijo, je vsak vedel, katera je njegova.

SKRB ZA SOČLOVEKA

Sej dejanje in žel boš navado. Sej navado in žel boš značaj. Sej značaj in žel boš usodo.

Charles Reade

Skrb za človeka zahteva tudi delovanje, usmerjeno k drugemu, usmerjeno

k odgovarjanju na potrebe drugega. Odgovarja lahko posameznik ali pa skupina. Odgovor so lahko drobna dejanja, pozornosti ali pa večji projekti, ki rešujejo neko konkretno večjo potrebo skupnosti (delovno gradivo za modul Skrb za sočloveka, 15).

Vzajemno spoštovanje kaže vedenje, ki izraža spoštljiv odnos do vrstnikov, mlajših in starejših. Radi smo si vzeli čas za naše najmlajše in z roko v roki hodili na sprehode, pomagali pri oblačenju, obuvanju, skratka skrbeli, da smo se družili in se imeli lepo. V vrtec smo povabili dedke in babice, jim pripravili kratek nastop, potem pa z njimi preživeli urico na delavnici in vzajemni igri. Kako malo je včasih potrebno, da na lica pričaramo nasmeh in zadovoljstvo.

»Družinska sreča je, kadar smo vsi skupaj doma in se igramo,« sta napisala deček N. in njegova mamica.

Ob dnevu družine je vsak otrok predstavljal svojo družino in vlogo posameznih članov. Da bi razveselili svojo družino, je vsak narisal risbico in povedal, kaj bo naredil doma namesto drugih ali pomagal pri običajnih opravilih. Naslednji dan so otroci povedali, kaj so naredili in kaj so nato povedali člani družine. Vse to smo prikazali s tehtnico *Dam – dobim*. Otroci so za povračilo svojih dejanj dobili nasmeh, objeme, pohvale, zahvale. Tako je bilo veselje znova obojestransko, saj je vsak nekaj dal, nekaj pa dobil. Triletni deček je dejal: *»Mamico in očija bom razveselil z nasmehom.«*

Ko smo se pogovarjali o nesreči in poplavih, smo ugotovili, da otroci poplavljenih območij niso ostali le brez osnovnih sredstev, ampak tudi brez igrac, v katerih bi našli vsaj nekaj veselja. Da bi jih razveselili, so se naši otroci odpovedali svoji igrački in jo podarili tem otrokom. Tako so se otroci srečali z dobrodelnostjo in solidarnostjo, ki ju nikoli ne bodo pozabili.

V okviru tega modula smo čas posvetili tudi skrbi za živali, rastline, okolje in ljudi. Na našem igrišču imamo vrtniček,

za katerega skrbimo. Posejemo ali posadimo rastlinico, zanjo skrbimo, in ko dozori, jo uporabimo v prehrani.

ŽIVLJENJE, NARAVA IN ZDRAVJE

Modul *Življenje, narava in zdravje* stopa na področje nas samih, našega bivanja in življenja, kar je temelj vsemu drugemu. Ker živimo, se lahko pogovarjamo, raziskujemo vrednote in ustvarjamo. To življenje pa ni samo po sebi umevno in ni ločeno od vsega drugega. Postavljeni smo v prostor, kjer živimo in v katerem smo povezani z naravo in vsemi živimi bitji (delovno gradivo za modul *Življenje, narava, zdravje*, 9).

Juha, ki iz buč se skuha.

Helen Cooper

Prebrali smo zgodbico o rački, veverici in muc, ki živijo v gozdu in kuhajo bučno juho tako, da si delijo delo. Tako živijo v miru, dokler se nekega dne ne vname prepir... Zgodbica je bila motivacija za pogovor in razmišljanje o skupnem delu in sodelovanju, o reševanju težav in konfliktov, v katerih se vsakdo kdaj znajde. Nazadnje pa smo se odločili, da tudi mi skuhamo bučno juho. Seveda smo si najprej razdelili delo, vsak je prispeval svoj del, jedli pa smo jo vsi skupaj. Našli smo recept in se lotili dela. Bučo hokaido smo izdoblili, ji odstranili semena (dali smo jih tudi sušiti, da jih bomo ponovno posadili), jo narezali na kocke ... Ko smo poskusili juho, je dveletni deček dejal: *»Slastna je!«* In še kako prav je imel!

Kaj vse najdemo v našem gozdu...

Pajek, želod pa stonoga, storž, smreko-va vejica, žir, kapljice na veji... Vse to in še več najdemo, kose odpravimo v naš gozd, kamor zahajamo vsaj enkrat na teden. Preden vstopimo v gozd, mu obljubimo, da bomo tiho raziskovali in ne bomo motili živalic v njem. Seveda se mu ob odhodu tudi zahvalimo za gostoljubje. On pa nas vsakič znova preseneti z novimi spoznanji. Le kaj nam bo ponudil naslednjič, ko pridemo?

Zvoki v naravi – Na sprehodu se ustavimo, zapremo oči in prisluhnemo za nekaj trenutkov. Ko otroci odprejo oči, povedo, kaj so slišali.

Steza slepcev – Prav gotovo otroci drugače občutijo naravo, če jo doživljajo z zaprtimi očmi. Na takšen način se izostrijo preostala čutila, kot so vonj, sluh, otip. Igro se lahko igramo tako, da otroci hodijo ob vrvi, ali pa se jo igramo v parih tako, da eden vodi ti-stega, ki ima zavezane oči. Ob tem ga lahko usmerja k določenim predmetom, ki jih poskuša prepoznati po otipu.

Druženje v naravi – Neko popoldne ob tednu otroka smo se z otroki in starši odpravili proti Gobavici – Mengeški koči. Med potjo smo opazovali cvetlice, skale, korenine, drevesa, poslušali ptičke in preizkušali moči na posameznih postajah trim steze. Vsi skupaj smo uživali v naravi in zadovoljni prispeli na vrh. Tam pa smo imeli priložnost videti še pujska, koze in konja. Polni vtisov in doživetij smo se vrnili in še naslednji dan obujali spomine.

Pomagajmo cvetlici – V vrečki z listjem smo našli cvetlico, ki je bila ovenela. Razmišljali smo, kako bi ji pomagali. Eden od dečkov je rekel, da ji damo zdravilo. In smo jo dali v vodo. Naslednji dan nas je vsa vesela pozdravila, razveselili pa smo se tudi mi. Ni lepšega kot nekomu pomagati, in nam je uspelo.

Praznovanje rojstnega dne – Dan, ko otrok praznuje rojstni dan, je nekaj posebnega. Mi smo se odločili, da ta dan skupaj s slavlencem pripravimo sadni napitek iz sadja in mleka. Pri tem vsi skupaj uživamo, hkrati pa skrbimo za svoje zdravje, saj uživamo toliko vitaminčkov.

Sladki krompir za dolgo in zdravo življenje – Na delu našega igrišča je zrasel sladki krompir. Ker vemo, da sladki krompir krepi imunski sistem, smo si privoščili degustacijo različno pripravljenega krompirja. Ena skupina je pripravila pire krompir, druga pečeni krompir in tretja skuhan krompir v

lupinah – oblicah. Ne samo da smo z okušanjem slastnega zdravega krompirja v svoje telo vnesli obilico vitaminov, tudi prijetno smo se počutili in uživali ob druženju s preostalimi prijatelji.

KULTURA

Kaj je kultura?

Predstavlja širino razuma in širino duha neke družbe oziroma posameznika.

Nehru

Načrt za življenje, ki mu sledijo člani določene družbe.

Kluchom

Darilo, ki ga dobimo, ko se v neko družbo rodimo. Norme (sprejemljivo in primerno vedenje, veščine, znanja) in vrednote (prepričanja, da je nekaj dobro, zaželeno). Vse duhovne in materialne dobrine, ki jih je človeštvo ustvarilo in prenašalo iz roda v rod in nadgradnja tega ter ustvarjanje nove kulture; spreminjanje kulture preko vrednot.

V kulturnem tednu smo si ogledali predstavitev slikanice *Povodni mož*, preko katere smo spoznali Franceta Prešerna. Ples ob Ljubljani nas je prevzel, zato smo potovanje nadaljevali z izdelovanjem svečanih plesnih oblačil, ki smo jih oblekli na dan plesa. Sledilo je presenečenje. Spoznali smo gorenjsko narodno nošo in ob glasbi smo se skupaj zavrteli. Naslednjič smo gostili Folklorno skupino Kamnik s harmonikarjem, ki nam je predstavila ljudsko izročilo v petju, plesu in rajalnih igrach. Pot smo zaključili s premiero filma *Rdeča kapica*, ki so ga posneli naši najstarejši otroci.

LEPOTE SREDNJEVEŠKEGA MESTA KAMNIK

Odkrivali smo lepote našega mesta in se čudili zanimivim lučem, zavesam, zemljevidu, planinam, stari hiši, hiši s trikotniki in okraski, vodnjaku, zvoniku, ornamentom... Risbe, narisane naslednji dan, pričajo o doživetju vidnega.

Slike (na)govorijo...

Namen dejavnosti je bil, da se srečamo s slikami, ki so vseč večini ljudem, ki so znane ali manj znane umetnine. Dejavnost smo izvedli najprej na srečanju zaposlenih. Vsaka si je izbrala sliko in nam nato zaupala, kaj jo je vodilo k izboru oziroma kaj ji slika sporoča. Isto dejavnost sem ponovila v svoji skupini.

Prišla sem do zanimive izkušnje. Sodelavke so izbirale slike na podlagi svojih izkušenj, barv, motivov, doživljanj, spominov, glede na to, kar imajo rade, kaj jim veliko pomeni, ali glede na to, kar jim slika predstavlja. Na primer: »*Sončnice sem si izbrala, ker mi to predstavlja vir življenja; rumena barva predstavlja sonce.*« Ali pa: »*Rada imam morje, tudi moja otroka uživata v njem.*« In: »*To me spominja na trenutke z možem ... na sprehodu ...*«

Na ta način so sodelavke spregovorile o sebi, jaz pa sem jih spoznala z drugega zornega kota.

Otroci so sliko izbrali po trenutnem vzgibu preprosto zato, ker jih je pritegnilo in jim bilo všeč, kar je naslikano. In kaj sem spoznala pri otrocih? Nekateri so opisali tisto, kar vidijo, drugi so prepoznali barvo, obliko, nekateri pa sporočili, kaj jim je všeč oziroma kaj imajo radi:

»*Ladja je, morje, voda, ribe za jest.*« (4 leta)

»*Je rožica, rumena.*« (3 leta)

»*Všeč mi je morje.*« (2,5 leta)

»*Ker je drevo gor, pa veje.*« (3 leta)

»*Ker je okrogel kot moj o, ko se tako jaz pišem.*« (4 leta)

»*Ker so take rože z rumenimi cvetki.*« (3,5 leta)

»*Ker ima tako kljukico in ima vijoličasto spodaj, pa zeleno in rdečo in ima banane.*« (4 leta)

»*Ker je hišica.*« (3,5 leta)

SLIKAR – NIKO GRAFENAUER

Ob deklamaciji pesmi *Slikar* iz zbirke *Pedenjped* smo spoznali nadobudnega Pedenjpeda, ki kar brez težav slika na steno. Seveda smo ob tem razmišljali tudi o tem, ali je bilo njegovo ravnanje pravilno ali ne, razmišljanje pa nas je

pripeljalo tudi do ravnanja in kazni Pedenjočka in ne nazadnje tudi do tega, kaj lahko storimo, da bo volk sit in koza cela. Bilo je preprosto. Na steno smo nalepili papir in otroci so lahko preizkusili svoje slikarske sposobnosti in pri tem nadvse uživali. Slike pa lahko nastanejo tudi drugače. Zanimive so tiste iz brivske pene, barvnih paličic, drobnih vejic... Otroška domišljija nima meja, le spodbuditi jo je treba z raznimi sredstvi.

PRINESENA LEPOTA

Otroci so v vrtec prinesli tri stvari od doma, ki so se jim zdele lepe. Predstavili so jih svojim prijateljem. Tudi sama sem jim predstavila tri predmete. Presenetilo me je, kako so otroci z zanimanjem gledali in poslušali o lepih stvareh. Ob tem smo bili lahko pozorni na drobne vzorce, okraske, ornamente. Pokazala sem jim lepe fotografije iz narave in otroci so se ob gledanju čudili in prepoznavali pokrajino ali rastlino ali žival. Poslušali smo lepo glasbo.

Ob pregovoru »*Lepa beseda vedno lepo mesto najde*« smo razmišljali o tem, kaj to sploh pomeni. Spomnili smo se lepih besed, kot so hvala, prosim, rad te imam...

Tudi o lepem vedenju je bilo govora. Ko pridemo v vrtec, pozdravimo, ko jemo za mizo, lepo sedimo, ko smo na cesti, lepo hodimo... Veliko je lepega, prav je, da se tega zavedamo, kajti kultura je tudi to, kako se obnašamo in kakšne navade imamo. Zavedati se namreč moramo, da svoje navade, torej svojo kulturo prenašamo v veliki meri nezavedno in kako pomembno je, kakšni vzorniki smo otrokom.

ZAKLJUČEK

V programu *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju* vključujemo v dejavnosti tudi starše, lokalne vzornike, ki se nam predstavijo s tistimi vrednotami, ki jih navdihujejo. Starše tudi seznanjamo z vsemi aktivnostmi, ki se dogajajo v skupini, in jih spodbujamo, da pripevajo svoje misli, dogodke, primere. Ob tem pa jih namerno spodbujamo k temu, da tudi sami razmišljajo o

vrednotah in se o tem pogovarjajo s svojimi otroki. Do sedaj smo predelali štiri module, še šest nam jih je ostalo. Ostaja pa dejstvo, da so vrednote med seboj povezane, se ne izključujejo in tako ene vrednote brez druge ne more biti.

Želimo doseči, da bi posameznik ravnal v skladu s svojo vrednotno usmeritvijo, da bi ravnal »prav«. Zato moramo začeti oblikovati značaj in značajske vrline že v predšolski dobi. Ni namreč le dovolj poznavanje vrednot, temveč oblikovanje tako imenovanih vedenjskih namer, na katerih temelji trajno obnašanje, ki se kaže v obliki razvitih pozitivnih značajskih lastnosti, vrlin

in kreposti. To pomeni, da moramo oblikovati trdno notranjo odločenost za ravnanje, odločanje in obnašanje v skladu s stališči, prepričanji, načeli in vrednotami.

Na takšen način bo integracija etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje imela dolgoročen vpliv na ravnanje in obnašanje v skladu z etiko in posledično s tem zmanjševanje negativnih družbenih pojavov. To pa pomeni stabilnost in napredek neke družbe in srečo ter blagostanje njenih posameznikov.

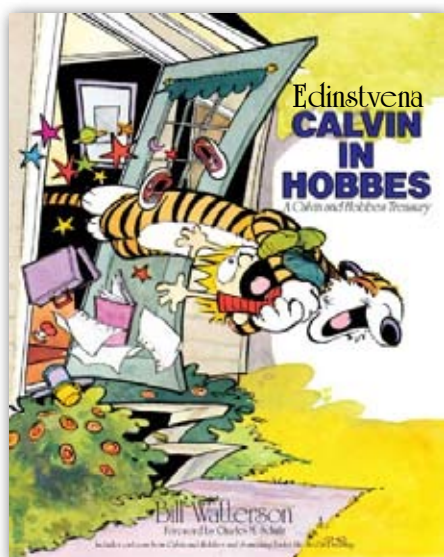
In naj zaključim z mislijo akademika Jožeta Trontlja:

»Iz skoraj vsakega otroka lahko naredite odgovornega državljana, skrbnega očeta ali mater in srečnega človeka, ki bo znal in želel osrečevati tudi druge. Nekdo je rekel, da je dober učitelj kipar otroške duše. Najbrž je intuitivno čutil, kako blizu je resnici.«

Vedenje, da smo pomembni drugi v očeh otroka, naj nas spomni na to, kolikšno odgovornost nosimo kot vzgojitelji in kakšen vpliv imamo na prihodnost naših rodov.

Literatura

Musek Janek (2013) *Na poti k družbi modrosti*. Ljubljana: Inštitut za etiko.

M.V. 19,99 €
T.V.: 29,99 €

EDINSTVENA CALVIN IN HOBBS

NOVO!

**NAJZABAVNEJŠI
STRIPI NA SVETU
ZDAJ TUDI V BARVAH!**

cena/izv: 9,99 €, cena/zbirka (5 knjig): 39,99 €